KÖŞE PENCERESİNDEN

DİL VE EDEBİYAT YAZILARI

M. TURHAN TAN

HAZIRLAYAN
BİLÂL KAS

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1712
KÜLTÜR SERİSİ: 958

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-133-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN.VE. TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

M. Turhan Tan: (7 Mart 1885- 25 Aralık 1939) Asıl adı Mehmet Samih Fethi'dir. 1885 yılında babası Ahmet Fethi Bey'in İstinaf Mahkemesi Ceza Reisliği görevi sırasında Diyarbakır'da doğdu. Aslen Sivaslı tanınmış bir ailenin çocuğu olarak eğitiminin yanı sıra Arapça ve Farsça özel dersler aldı. Üsküp'te kısa bir süre edebiyat öğretmenliği görevinde bulundu. Samsun, Amasya tahrirat müdürlüklerinde, Remadiye, Yalvaç kaymakamlıklarında, Çorum ve Kayseri mutasarrıflıklarında bulundu. Kurtuluş Savaşı sırasında Sivas milletvekilliğine seçildi. 1922 yılından sonra kendini basın ve yayın işlerine verdi. 1939 yılında iki ay kadar süren hastalığının ardından vefat etti. Edirnekapı Şehitliği'ne defnedildi.

M. Turhan Tan, edebiyat yaşamına aruz vezniyle yazdığı şiirleriyle başlar. *Tasvir-i Efkâr* ve *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinde "S.", *Servetifünun* dergisinde "Bedrettin Mümtaz", "Halil Rüştü", *İçtihat* ve *Rübab* dergilerinde kendi adını kullanarak şiirler ve yazılar yayımladı. *Hayat* ansiklopedisinde "M. S." adıyla yayımlanan maddeler de M. Turhan Tan'ındır. Asıl ününü M. Turhan Tan adıyla yazdığı tarihî romanlarıyla yakalar. *Akından Akına*, *Cem Sultan* Fransızcaya; *Piçler*, *Osmanlı Rasputin'i Cinci Hoca* Yunancaya; *Hürrem Sultan* Fransızca, Yunanca ve Almancaya çevrilmiştir.

Eserleri:

Roman:
Akından Akına (1936)
Alafranga Bir Hanım, (1329)
Âli Maceralar (1330)
Büyücü Karı (1330)
Cehennemden Selam (1928)
Cem Sultan (1935)
Cengiz Han (1962)
Devrilen Kazan (1939)
Düğün Gecesi Sağır Güveyin Muaşakası, (1330)
Gönülden Gönüle (1931)
Hint Denizlerinde Türkler (1939)
Hürrem Sultan (1937)
Kadın Avcısı (1933)
Kâfir Hakikat (Tarihsiz)
Krallar Avlayan Türk (1944)
Kurnaz Kız (1330)
Maruf Aynalı Necibe'nin Kızı (1330)
Nedime (1312)
Osmanlı Rasputini Cinci Hoca (1962)
Safiye Sultan (1939)

Sevinç Han (1933)
Timurlenk (1935)
Üç Ay Yatakta (1934)
Viyana Dönüşü (1937)
Yenge Hanım (1330)
Zifaf Gecesi Harem Ağasının Muaşakası (1329)
Avareler
Baht İşi (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Benli Mehmet (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Bir Avuç Kül (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Deli (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Niçin (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Paşalar, Paşazadeler
Piçler (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)

Masal:
Alaeddin ve Sihirli Lamba Hikâyesi (Sudi Kitaphanesi, İstanbul- Tarihsiz)

Biyografi:
Atatürk (1939)
Mehmet Akif (Tarihsiz)

Gezi
Avrupa Notları (1938)
Balkan'da Karagöz Neler Görmüş (1330)
Karagöz Neler Görmüş Edirne'de (1330)

Derleme- İnceleme:
Tarihte Türkler İçin Söylenen Büyük Sözler (1936)
Tarihî Musahabeler (1937)
Tarihî Fıkralar (1962)

İÇİNDEKİLER

M. TURHAN TAN VE KÖŞE PENCERESİNDEN

M. Turhan Tan'ın Köşe Penceresi 15

DİVAN VE HALK EDEBİYATI YAZILARI

Sultanu'ş Şuara Efendimiz! 21
Edebiyatta Mudarebe! 22
Aşkın Tarifine Katılacak Kelime! 24
Küllükname 25
Şair- Âşık! 26
Churchill Davası ve Siyasi Edebiyattan Bir Yaprak 28
Telefonla Tashih ve İhtar 30
Kalbur Altında! 31
Bir Eser Niçin Basılır? 32
Âdemzade Filler ve Kurbağalar 34
Âlem Gene Ol Âlem, Devran Gene Ol Devran 36
Kalem Delilikleri 37
Canlı Tarihler 39
Edebiyat Şakaları 40
Leyla Saz 42
Biraz da Biz Takılalım 43
Siyasi Edebiyat 44
Marifete İltifat 46
Eşek Eti 48
Bu Cevabı da Nabi'den Dinleyin! 50
Çirkinleştirilen Güzellikler 51
O Güne Göre Bugün! 53
Yiğit Yiğidin Aynasıdır! 54
Muharrem 56
Fenafil'aşk Ne Demektir? 58
Ermenicede Fuzuli 59
Bahar 61
Gene Ermenice Fuzuli 63
Tehzil 65
Prince'in İlk Tercümesi 66
Mühür Edebiyatı 68

Leyla ... 69
Şark La Fontaineleri ... 71
Bugüne de Uygun ... 72
Siyasi Gazel ... 74
Oktay Kaan Görseydi ... 75
Çiçeklere Dair ... 77
Ruhsati ... 78
Bilmem Anladı ve Beğendi Mi? ... 80
Düzeltme Değil, Şaşırtma! ... 81
Eşek Hasreti! ... 83
Baki'nin Babası ... 84
Bir Hikâye ve Bir Haber! ... 86
Kürt Fuzuli ... 87
Sehli Mümteni ... 89
Yazılmış Olsaydı ... 89
Eğer Maksut Eserse ... 91
Türklükten Çıkarılan Bir Şair ... 93
Şiirde Herifler! ... 94
Ordulu Şair Tıflı ... 95
Edebî Latifeler ... 97
Muradi ... 99
Tamamını Bulamadım ... 100

MODERN EDEBİYAT YAZILARI

Kültür Mahfili ... 103
Edebî Hırsızlıklarda Şekil Meselesi ... 104
Klasiklerin Tercümesi ... 105
Ne Bolluk Ne Bolluk? ... 106
Bir Zühul ve Bir Düşünce ... 107
Şiir Valizleri ... 109
Ansiklopedimizi Bitirdik ... 110
Devlet Matbaası ... 112
Yükü Biz Taşımışız! ... 113
Tütün ve Deha ... 115
Kazaya Âşık! ... 116
Kendi Aramızda Şaka ... 118
Domates Gibi ... 119
Destanlar ... 121
Korgunal Hesabı ... 122
Üstat Mehmet Akif'in Yanında ... 124
Biz de Öyle Diyelim Bari ... 125
Öldükten Sonra Eza ... 126
Mehtabın Şiiri ... 128
Ben de Çalınır mıyım Ya? ... 129
Bizim Derdimiz ... 130

Sessiz Kırılan Bir Rekor 132
Bir Hasta Sanatkâr 133
Yapalım Ama İyi Yapalım 134
Tanılmak Meselesi 136
Süleyman Nazif'e Bir Cevap 137
Tarihî Roman 139
Hüseyin Rahmi Gürpınar 140
Yeni Bir Hadise- Eski Bir Vaka 142
Mensur Bir Şiir 143
Örümcek ve İpekböceği 145
Edebiyat Gecesi 146
Claude Farrere Ne Yumurtluyor? 148
Kar 149
Bize, Bizimki Yeter! 151
Siz de Bir Sınayın Küçük Bayan! 152
Sebat Etmeli Ama? 153
Hürrem Sultan Atina'da Okunurken 155
Satılık Kalemler 156
Edebiyatta Yalan 158
Turhallı, Bir Hâlli! 159
Bilgi Yurdu 161
Artıklar 162
Okuyucularımla Hasbihâl 164
Bu Gidişle Rekor İbrahim Müteferrika'ya Geçecek! 165
Hâmit'in Babası, Dedesi, Kardeşi 167
Ortaklaşa Rüya 168
Gene O Mevzu 170
Kitapsız Köy 171
Musahipzade Celal 172
Halit Ziya Gecesi 174
Elli Beş Yıl Evvel Ve Bugün 176
Köylü Zevkinde İnkılap 177
Gene Halk Romanları Meselesi 179
Bir Kalem Daha Kırıldı 181
Yirmi Sekiz Çelebi- Ezüp 182
Ezop'u da Nihayet Ezüp Yaptık 184
Zarif Bir Yazı 185
Deliler, Delilikler 186
Rahmetli Ahmet Rasim 188
Kötü Şiirleri Güzelleştirmek Çaresi 189
İstanbul'un Taşları 191
Alkol ve Musiki 192
Cevaplarım 194
Kıymetli Ölüler Nasıl Diriltilir? 195
Tazelenen Tercümeler 197
Gönül ve Sevgi 198

Ahmet Refik 200
Kavun 201
Nobel Mükâfatı 203
Şairin Amelî Tarifi 204
Aferin Bayan Perver 205
Şiirde Kar 207
Bunlar da Kaybolmasa 209
Akarsu 210
Şiir ve Şaire Dair 212
Halis Halk Şarkıları 213
Gazab-ı Hümayun 215
Ali Nazima 216
Yola Çıkarken 218
Kendinin Eseri 219
Penceremin Önünde 221
Bir Romanın Son Satırları 223
Niçin Muharrir Yetişmiyor? 224
Kolay Şiir 226
Bize de Şart Koşsalardı 227
Üstat 228
Onlara Dair 230
Hıçkırık 231
Okumak ve İnanmak 233
On İki Papeli Ne Yaptın? 234
Tevcihat! 235
Bizi Nasıl Üzerler? 237
Rivayetler, Hikâyetler 239
Harp Edebiyatı 241
Güfte ve Beste 242
Son Asır Türk Şairleri 244
Dost Kazanmak 245
Garip Bir Haşiye 247
Gazetelere Dair 249
Cumhuriyet Çocuğu Gazetesi 251
Direklerarasında 252
Kılıç ve Kalem 254
Hazan 256
Edebî, İlmî Münakaşa Tarihinden 257

TÜRKÇE VE DİLİN KULLANIMI ÜZERİNE YAZILARI

Kelime Davaları 260
Espri 261
Berdel'acûz 262
Ezme, Ezilme 263
Sulu 265
Bir Kelime İçin Bir Ülke Verilirmiş! 266

Zemheri Kadısı Değil! ... 268
Ve Ne De! ... 269
Berren mi, Bahren mi? ... 270
Tam Yerinde Bir Kelime ... 271
Biçimsizleştirilen Türk Yazısı ... 273
Dil Kurultayı'nda Büyük Bir Âlim ... 274
Dil Kurultayı Açılırken ... 276
Cinsiyet Meselesi ... 277
Dil Bayramı ... 278
Toptan Cevap ... 280
Gerekli Bir Sarf Dersi ... 281
Kırma ve Bulama ... 283
Gene Tabirler Meselesi ... 284
Al- Ala- Alaca ... 286
Zarif Bir Mukayese ... 287
Bizim Ahfeş ... 288
Ağzını Açacağına Gözünü Aç! ... 290
Kalp Akçe Gibi ... 292
Asmak ... 293
Yanıltmaçlar ... 294
Şu Yazıyı Kaç Kişi Anlar? ... 296
Unutulmuş Vecizeler ... 297
Bir Tabirin Manası ... 298
Çöl İncileri ... 300
Gene Birkaç İnci ... 301
Bir Sarf Konuşması ... 302
Bunlar da Onlardan ... 304
Kelime Konuşmaları ... 305
Martaval ... 307
Unutulacak Kelimeler ... 308
Baş Başa ... 309
Bunlar da Onlardan ... 311
Gönül İstiyor ki… ... 312
Bunlar da Onlardan ... 313
Bu Nasıl Hesap? ... 315
Taş ... 316
Virgüle Dair ... 317
Selika ... 319
Pösteki Saymak ... 320
Kelime ve Mefhum ... 322
Cevaplarım ... 323
Hülya ... 325
Yabancı Dil Öğrenmek Meselesi ... 326
Bir Meselin İzahı ... 327
İş ... 329
Vecizeler Üzerinde Düzeltmeler ... 330

İrade 332
Söz mü Uçar Yazı mı? 333
Cinaslarda Değişiklik 335
Okuyucu Cilvelerinden 336
Cevaplarım 338
ve Bolluğu 340
Cevaplarım 341
Manasızlaşan Meseller 342
Nasıl Konuşuyorlardı, Nasıl Konuşuyorlar? 344
Cevaplarım 345
Tazelenen Tercümeler 347
Vecizeler 349
Ben 350
Kürk-Mürk Gibi 352
Ve Ne De-Ve Hem De-Ve Gerekse? 353
İzzetinefis 355
Birkaç Tabir 356
Tefrite Misal 357
Hebenneka 359
Bir Tabirin İzahı 360
Emmek-Yutmak 362
Dil Sevgisi 363
Ha Ali ha Veli!.. 364
Bir Düğüm Meselesi 365
Eşek Hasreti! 367
Gülüp Geçemedim 369
Tenkit ve Techil 370
Plakların İlhamı 372
Tercüme Tuhaflıkları 373
Teşekkür Ederim! 375
Dönmek 376
Uğuz mu Oğuz mu? 377
Ber-Bir 379
Noktalama 380
Hak Nedir? 382
Nasıl Konuşuyorlardı, Nasıl Konuşurdu? 384
Terbiyesiz 385

Unutularak Ölen Bir Edip:Fatma Aliye Kimdir, Neden Meşhur Olmuştur? 388

Kaybedilen Büyük Edip Sami Paşazade Sezai Hayatı ve Eserleri 391

DİZİN 395

M. TURHAN TAN VE KÖŞE PENCERESİNDEN

BİLÂL KAS

Asıl adı Mehmet Samih Fethi olan yazar, Sivaslı tanınan bir ailenin çocuğu olarak Diyarbakır'da 1885 yılında dünyaya gelir. Arapça ve Farsça özel derslerle dimağı işlenen yazar, İstanbul'a okumak için döndüğünde gazetelere nazım ve nesir yazıları vermek suretiyle edebiyat âlemine adım atar. II. Abdülhamit Devri'nin sıkı sansür ve takip siyasetinden nasibini alan arkadaşlarını görünce Sivas'a döner. Burada ilin resmî gazetesinde başmuharrirlik, çeşitli okullarda öğretmenlik yapar. II. Meşrutiyet'in ilanıyla İstanbul'a döner ve önceki vazifelerine benzer işlerde meşgul olur. Bir yandan da *Tasvir-i Efkâr*, *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinde ve *Servetifünun*, *İçtihat*, *Rübab* gibi dergilerde yazıları, şiirleri yayımlanır. Kaymakamlık, mutasarrıflık gibi görevlerinin yanı sıra Kurtuluş Savaşı yıllarında Sivas milletvekili olarak vatanına hizmet eder (İnal 1969: 1644- 1645). Ancak siyasetle ilişkisi bir daha bu kadar yakın olmaz. Her ne kadar hürriyet ve modernlik yanlısı olsa da Türklük merkezinde olmak kaydıyla Osmanlı tarihi ve divan edebiyatıyla yakından ilgisi ve bilgisi onu resmî ideolojinin yakın çevresinden uzaklaştırır.

Suat Derviş'in sorularına yanıt verdiği mülakattan da anlaşılmaktadır ki Turhan Tan'ın Türk edebiyatına bakışı, tam bir bütünlük arz eder. Türk edebiyatının yalnızca devirlere ayrılmak maksadıyla tasnif edilebileceğini düşünen yazar, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki bazı sanat çevrelerinde dillendirilen divan şiiri ve Osmanlı tarihi aleyhtarlığını kabul etmez.

> *"Her biri bir âlem teşkil eden bu devirlerin birleşmesiyle de Türk edebiyatı denilen geniş ve çok geniş kâinat vücut bulur. Siz bana bu kâinatın yıldızlarını soruyorsanız şunlardır: Veliyüddin oğlu Ahmet, Zati, Necati, Fuzuli, Baki, Nefi, Nedim, Nabi, Ragıp Paşa, Şeyh Galip, Ziya Paşa, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Mehmet Akif. Bunlar şiir güneşleridir. (…) Dünü tanımayanlar yarının haliki olmak istiyorlar. Bu, şakirt olmadan üstat olmak, tohum bile değilken başak görünmek demektir"* (Derviş 1936: 8).

Türk edebiyatına ve Türk tarihine büyük bir ilgi ve sevgiyle yaklaşan yazar, 1922'den sonra kendini yazılarına, eserlerine verir. Bedrettin

Mümtaz, Halil Rüştü, "S…", Alaattin Paşazade Samih, M. Samih imzalarını da kullanan sanatçı, *"Turhan yok mu? O, vardır, benim oğlumdur, biricik sevgili eserimdir. Yirmi beş romanıma onun adını verişim de bu sevgidendir"* (Tan 1933: 13) diyerek kendini aşmasını dilediği bir halef yetiştirmek isteğini belirtmiş olur. Türk edebiyatında Tevfik Fikret ve Mehmet Akif gibi karakterleriyle eserleri birlikte anılan sembol şahsiyetlerin şiirlerinde Türk gençliğine verdikleri toplumsal iletilerle ve millî tavırla Samih Fethi'nin oğlunun ismini kullanarak Türk milleti için faydalı eserler bırakma uğraşı ilişkilendirilebilir. Turhan Tan ismini bugün bile yaşanır kılan Samih Fethi, oğluna aşılması zor bir hedef bırakırken, Türk milletinin tarihine, edebiyatına da büyük katkılar sunmuş olur. Tarih ve edebiyat alanlarındaki okumak ve araştırmaktaki bitmek bilmeyen isteği ölümüne, 1939 yılına kadar sürer.

Edebiyat yaşamına şiir yazmakla başlayan sanatçı; makaleler, tarihî yazılar ve fıkralar yazmakla birlikte asıl şöhretini M. Turhan Tan adıyla yayımladığı romanlarıyla sağlar. Genel olarak tarihî roman yazarı, popüler roman yazarı, tarihçi muharrir gibi sıfatlarla anılmış, onun asıl edebî kişiliğinin özellikleriyse gazetelerde kalan yazılarına daha açık bir biçimde yansımıştır. Tarihle ve edebiyatla benzer biçimde ilgiler kuran sanatçının değişmeyen en önemli özelliği Türkçülüğü savunan tavrıyla geliştirdiği Türk diline, edebiyatı ve tarihine duyduğu sevgidir. Romanlarının ve yazılarının konusunu umumiyetle Osmanlı tarihinden almış, Osmanlı'nın güç kaybetmeye başladığı seneleri, padişahların kadınların hâkimiyetine girdiği dönemleri ciddi eleştirilerle kurgulamış ve yoğunluklu olarak Türk kimliğini yitirmenin sonucu bir gerilik ve ahlak bunalımından bahsetmiştir. Geniş ve derin tarih bilgisini, divan ve halk edebiyatına dair okumalarıyla zenginleştirir, yazılarından da anlaşılacağı gibi unutulan ya da Türk kültürüne katkıları olmasına rağmen yeterli kıymet gösterilmeyen yazarları sıklıkla zikreder. Ahmet Rasim ve Ahmet Refik Altınay'a tarih çalışmaları nedeniyle ayrı bir değer verir.

Tarihî romanlarında anlatıcının konumlanışı, Tanzimat Devri romancılarını ve bunlardan en çok da Ahmet Mithat Efendi'yi hatırlatır niteliktedir. Okuyucuya seslenen, olayın akışını keserek çeşitli tarihî bilgiler paylaşan tavrı, özellikle Türk kimliğine dair duygusal ve öznel yaklaşımı romanlarına samimi bir hava da katar. Romanlarındaki vakaların hakikatle bağlarını sıklıkla kanıtlama gayretine

SULTANU'Ş ŞUARA EFENDİMİZ!

1720 yılındaydı, şair bolluğundan Babıali ve saray el aman diyordu. Fakat şiire ve şaire saygı göstermek de- elmas yüzük takmak gibi- âdet olduğundan gelişi güzel davranılamıyordu, eşik aşındıran şairler yüz geri edilemiyordu.

Uzun düşüncelerden sonra şairin değerlisini değersizinden ayırt etmek için "Reis-i Şairan" adını taşıyacak bir adam arandı ve Osmanzade Taib[1] hizmete layık görülerek eline yaldızlı bir berat verildi.

Devletçe "Reis-i Şairan" ve şairlerce "Sultanu'ş Şuara Efendimiz" diye anılan bu adamın edebiyat kuyumculuğunu ne şekilde yaptığını bilemezsek de bugün adının anılmadığını, fakat tebaasından olan şairlerden çoğunun ve mesela Nedim'in hâlâ sevile sevile okunduğunu biliyoruz.

***

1830 yılındaydı. *Tabsıra* sahibi Akif Paşa[2], Reisülküttap Pertev Efendi'yi[3] ziyarete geldi. Söz arasında divan kalemi kâtiplerinden Daniş Bey'in "iyi bir şair" olduğundan bahis açarak ona bir iyilik edilmesini de istedi. Pertev Efendi: "Ne yapalım, bizde İran devleti gibi Sultanu'ş Şuaralık mesnedi yok ki Daniş Bey'e verelim." dedi.

Çünkü o, vaktiyle Babıali'de de yer alan "Reis-i Şairan"lık makamının gülünç bir bidat[4] olduğunu biliyordu ve şiir ile şairi ancak "halkın" seçebileceğine inanıyordu.

***

---

[1] Osmanzade Ahmet Taib: III. Ahmet Devri'nde "reis-i şairan" unvanını alan divan şairi.

[2] Akif Paşa: (1787-1845) Bir süre reisülküttaplık yani Dış İşleri Bakanlığı da yapmış, şair, devlet adamı.

[3] Pertev Paşa: (1787-1845) Reisülküttaplık görevi yüzünden Akif Paşa'yla arası açılan devlet adamı.

[4] Bidat: Sonradan türeyen şey, yeni ve genellikle benimsenmeyen âdet, davranış.

Bugün 1936 yılındayız, hürüz, hızla ilerliyoruz. Halkçıyız, her şeyde halkın hükmüne değer veriyoruz. Fakat içimizden kendi kendini Sultanu'ş Şuara ilan edenler çıktığını da görüyoruz. Şimdiki Sultanu'ş Şuara, bambaşka bir şeydir. On sekizinci asrın Reis-i Şairanı'na benzer yeri yoktur, lakin *Anthologie Des Ecrivains Turcs* adıyla bugünün edebiyatı üzerinde hâkimiyetini ilan eylemiştir.

Osmanzade Taib'in reisliği gibi bu antolojinin de saltanatı sözden ibaret olmasaydı Türk edebiyatının ve Türk ediplerinin hâli harap olurdu. Çünkü biz, onun adını bile duymadığı şairlere, muharrirlere halkın sevgi ve saygı gösterdiğini biliyoruz ve buna mukabil, kendisinin kaybettiklerinden bir kısmını, gene halkın, henüz tanımadığından şüphe etmiyoruz.

18 Şubat 1936

EDEBİYATTA MUDAREBE!

Mudarebe, lügatte dövüşme ve vuruşma demektir. Şirket kelimesiyle birlikte kullanılırsa emekle sermayenin kaynaştırılması suretiyle yapılan ortaklığı ifade eder. Bu, ticaret kanunlarında yer alan bir ıstılahtır[5]. Matbuat âleminde emekle paradan ziyade zekâ ile para birleştirilerek ara sıra şirketler kurulur ve bu şirketlerin sonunda zekâ, para sahibi olan ortağa, para da şirkete zekâsını koymuş olan adama geçer!..

Ben burada edebiyat mudarebelerinden bahsetmek istiyorum. Gerçi mudarebe ile edebiyat birbiriyle uyuşması mümkün olmayan mefhumlar gibi görülürse de bizim diyarımızda şekerle süt gibi uyuşmuşlar ve kaynaşmışlardır. O derecede ki süt denilince nasıl şeker hatıra gelirse edebiyat denilir denilmez de mudarebeye intikal olunur.

Edebî mudarebe, Arapça gramer kaidelerine göre aynı baptan gelen muhtelif fiillere bağlıdır. İlkin muhavere şeklinde başlar, sonra münakaşa hâlini alır ve bu arada mükâbere[6], muanede[7], müşacere[8] yollarından geçerek müşateme[9] merhalesine varır, oradan mudare-

[5] Istılah: İlim ya da sanat dalına ait kelime, terim.
[6] Mükâbere: Büyüklük taslama, ukalalık etme.
[7] Muanede: İnatlaşma.
[8] Müşacere: Çekişme, kavga
[9] Müşateme: Kaba ve çirkin sözlerle atışma.

be biçimine girer. Mudarebeyi doğuran münakaşaya münazara adını verenler de vardır, fakat bunlar mantık bilmeyen kimselerdir!..

Edebiyatta mudarebenin örnekleri çoktur. Mesela şair Nefi'nin kendi çağdaşlarından Mantıki hakkındaki edebî ve gayri edebî hicviyelerini ele alalım. Bunların hepsinde yağır çehreli, çatık hançer kaşlı, kalın boyunlu, iri elli Nefi'yi, kalemini atıp sopasına yapışacak vaziyette görürüz. Mantıki, fare deliğine bin altın kıymet biçen bir zavallı durumundadır.

Hafız Divanı'nın şariheri olan Şemi ile Sürûri'nin, Dâhiliye ve Hariciye nazırlıkları gibi yüksek makamlar dahi işgal eden şairlerden Pertev ve Akif Paşaların- gene mükâbere, muanede, müşacere ve müşateme fasıllarıyla dolu- münakaşalarını göz önüne getirelim. Bunların da hepsinde kendilerini kalemle sopaya aynı kuvvetle dayanmış göreceğiz.

Fakat edebiyat mudarebelerinin çoğu kitap sayfalarında, gazete sütunlarında kalır. Bu arbedelerden Adliye siciline geçenler pek azdır. Ben rahmetli Ahmet Mithat Efendi'nin[10] gene rahmetli Lastik Sait Bey'le Babıali Caddesi'nde ve kalabalık bir seyirci muvacehesinde[11] yaptığı tantanalı mudarebeden başkasının mahkemeye intikal ettiğini hatırlamıyorum. Sümbülzade ile Sürûri arasındaki mudarebede de Babıali'nin müdahalesini intac[12] etmişti ama mahkemeye düşmemişti. Çünkü onların sövüşüp dövüştükleri devirde adliye teşkilatı yoktu.

***

Vedat Nedim'in antolojisine hücumla başlayan edebiyat dedikoduları muhtelif anketlere, bu anketler münakaşalara yol açtı. Mizah gazeteleri, eski ananeye istinat ederek, münakaşalardan mudarebeler çıkabileceğini haber veriyorlar. İnşallah bu tahminler yanlış çıkar. Çünkü mudarebe ile edebiyatı- o ananeye rağmen- birbirine uydurmak kolay değil!..

19 Nisan 1936

---

[10] Ahmet Mithat Efendi: (1844-1912) Yazar, gazeteci, halk romancısı, matbaacı. Halka okumayı sevdiren yazar olarak bilinir.

[11] Muvacehe: Yüzleşme, karşılaşma.

[12] İntac- İntaç: Sonuçlandırma.

AŞKIN TARİFİNE KATILACAK KELİME!

Büyük Rus mütefekkiri Tolstoy'un beğenilmeyen bir aşk tarifi var ki şöyledir: Aşk, şahsi bahtiyarlıklardan ve menfaatlerden uzak kalmaktır.

Büyük filozoflardan Maine de Biran, Rus meslektaşının beğenilmemiş olan tarifine iştirak etmekten çekinmiyor ve: "Aşk, nefsi unutup maşuku düşünmektir," diyor. Psikolog Rauh'un verdiği hüküm, aşağı yukarı böyledir.

Spencer[13], Sokrates'ten bugüne kadar gelen filozofların aşk hakkında yaptıkları tarifin hepsinden mükemmel bir izahla ortaya atılıyor ve şunu söylüyor: Aşk, karışık (complexe) duyguların muhassalasıdır. O, dostluk-amitié değildir. Arzu-désir değildir. Şehvet- concupiscence değildir. Kudretli, kuvvetli, kahir ve hâkim bir heyecan- émotiondır ki bütün bu sayılan duyguları ihtiva eder. Yani aşk dostluktan, arzudan, meyelandan[14], sempatiden, şehvetten mürekkep bir halettir. Bütün ihtiraslardan üstün bir kuvvet olarak vücut bulur.

Aşkı kelime hâlinde olsun tatmak isteyip de onun mükemmel bir tarifini arayanlar, bugüne kadar Spencer'in hükmünde isabet görüyorlardı ve aşkın azametini bu tarife göre anlamış bulunuyorlardı. Yalnız Şark şairleri, Garp'ın filozoflarıyla uyuşmamışlar ve aşkı bir bela, bir iptila olarak kabul etmekte musır[15] kalmışlardı. Bunların başında:

"Aşıka ta'n etmek olmaz müptelâdır neylesin
Ademe mührü muhabbet bir belâdır neylesin"

diyen rahmetli Fuzuli vardır. Descartes de aşkı bir zaaf-faiblesse olmak üzere telakki edenlerdendir.

Tasavvuf ehli dediğimiz zümrenin hükmü ise büsbütün başkadır. Onlar aşkta gayenin birleşmiş değil, bir olmak olduğunu söylerler. Bu zümreye göre aşk, hakiki aşk, taalluk[16] ettiği kalbi fena mertebesine götürür ve orada âşıkla maşukun farkı kalmaz.

---

[13] Herbert Spencer: (1820-1903) İngiliz filozof ve sosyolog. Sosyoloji ve evrim teorisini ilişkilendiren çalışmalarıyla tanınmıştır.

[14] Meyelan: Meyletme, eğilim.

[15] Musır: Ayak direyen, inat eden.

[16] Taalluk: İlişik, ilgi, bağ.

Ben de bugüne kadar Spencer'in tarifine değer verenlerdenim. Aşkın karışık bir his manzumesi yahut mecmuası olduğuna inanıyordum ve aşk denilir denilmez dostluğun, arzunun, ihtirasın, şehvetin, sempatinin ele ele vermesinden vücut bulan bir gönül fırtınası sezinsiyordum.

Fakat Garson Haralambi ile evlenen Prenses Azra, bize Spencer'in tarifinde bir kelime eksik bulunduğunu bil'amel öğretti. Bundan sonra, o tarife katılması lazım gelen kelime şudur: Skandal!..

3 Haziran 1936

KÜLLÜKNAME

Osmanlıcada "name"nin girmediği yer yoktu. *Şehname*'den başlayarak *Salname*'ye kadar yüzlerce kelimenin ardında "name"yi bulmak mümkündü. Bugün bile başımız sıkılınca emirnameyi, ihbarnameyi, beyannameyi, sulhnameyi, ibranameyi, şikâyetnameyi kullanmaktan geri kalmıyoruz. Çünkü onun öz Türkçe karşılığı olan bitti, başka kelimelere kolay kolay takılamıyor.

Fakat name, şu veya bu kelimeye kuyruk olmakla kalmazdı, eski devirlerde esirî bir sorguç gibi kafeslerden süzülüp aşk esiri genç kızların, genç kadınların yürekleri üstünde yer alırdı. Namesiz klasik aşk, kanatsız kuş gibi muhayyeleye[17] aykırı düşen bir şeydir.

Değerli şairlerimizden Sıtkı Akozan'ın[18] yazıp bastırdığı *Küllükname* işte bu sebeple büyük bir dikkat uyandırdı ve bize geçmiş gün şairlerinin *Zenanname*lerini, *Hubanname*lerini, *Visalname*lerini, *Hamsename*lerini, *Hamzaname*lerini hatta Hamamcıoğlu İhsan bir şaheser olan *Hamsiname*si'ni hatırlattı.

Küllükname'de yeni ağza eski tat sunan taze ve taptaze bir çeşni var. Sıtkı Akozan bir yandan Fuzuli'nin meşhur Bağdat kasidesinden, bir yandan da Ruhi'nin manzum namesinden ilham alarak şu eseri yazdığı hâlde orijinaliteden uzak kalmamış ve eskilik içinde gerçekten yenilik göstermiştir.

Rahmetli Fuzuli:

"Bundadır marufe sermenzil, cuneyde cilvegâh

---

[17] Muhayyele: Hayal kurma yetisi.

[18] M. Sıtkı Akozan: (1890- 1948) II. Meşrutiyet'ten sonra edebiyat âleminde ismini duyurmuş, şair, yazar.

Bundadır Behlûl'e zincir-i cünun, Mansur'a dâr" diye başlayıp birçok "bunda"larla Bağdat'ı tasvir ettiği gibi Sıtkı Akozan da tam elli üç "bunda" ile Küllük'ün İstanbul irfan âlemi üzerindeki tesirini tespit ediyor. Gene rahmetli Ruhi Şamdan mı Halep'ten Bağdat'a gönderdiği manzum mektupta birçok dostunun adını sıralamış ve o devirde Bağdat'ın tanılmış bütün şairlerini, müteşairlerini, âlimlerini, cahillerini gelecek nesillere öğretmişti, Sıtkı Akozan da hemen hemen aynı şeyi yapıyor ve bugün İstanbul'da yaşayan şair, muharrir, muallim, doçent, profesör, ressam, edip, musikişinas, kaç kişi varsa hepsini birer mısranın kucağına koyarak istikbalin dudaklarına atıyor. Eserin kıymeti buradadır. Ve bu *Küllükname*, yarının bugünü tanımasını kolaylaştıracak şuh vesikalardan bir parçadır.

***

Beyazıt Meydanı'nda Küllük adını yaşayan bir hars bahçesi bulunduğunu hepimize müjdelediğinden dolayı şair Sıtkı Akozan'a teşekkür ederiz. Biz Le Conte de Lisle[19], Laprede[20], Baudelaire[21] gibi şairlerin gazinolarda, barlarda toplanıp edebî mektepler kurduklarını ve Muallim Naci devri şairlerinin de Çaycı Reşit'in dükkânında mazmun avladıklarını biliyorduk ama bugünün sanatkârlarını "mağrur infirat" âleminde yaşarlar sanıyorduk, meğer onlar da Küllük'te toplanıyorlarmış.

Şiirin, resmin, musikinin, felsefenin, gazeteciliğin yüzsuyu hürmetine şu Küllük güllük olur inşallah!..

5 Haziran 1936

ŞAİR- ÂŞIK!

Şiirle aşkın ikiz olduğu öteden beri söylenip durur. Bu iddiaya değer verenler, aşksız şiirin tuzsuz çorbadan farksız olduğunu ileri sürerler. Fakat ben ne o iddiadan, ne bu itikattan bahsedecek değilim. Yalnız halk şairleriyle halkın âşık dediği kimselerin ayırt edilmesi icap ettiğini söylemek istiyorum.

---

[19] Leconte de Lisle: (1818-1894) Parnasçıların önde gelen Fransız şairi.

[20] Victor de Laprade: (1812-1883) Fransız şair.

[21] Charles Baudelaire (1821-1867) Fransız sembolist şair, eleştirmen.

DİZİN

A

Abdülhak Hamit 15, 44, 60
Abdülhamit 15, 39, 75, 96, 101, 111, 117, 127, 142, 168, 230, 235, 236, 267, 318, 325, 356
Abidin Daver 59, 121, 135, 136
Ahmet Mithat 16, 23, 116, 183, 198, 222, 260
Ahmet Rasim 16, 18, 20, 96, 109, 120, 140, 163, 176, 177, 188, 189, 194, 247
Ahmet Refik 16, 18, 194, 200, 201, 210, 252
Ahmet Vefik Paşa 209, 347
Akif 6, 15, 16, 18, 21, 23, 29, 75, 124, 125, 134, 147, 290, 326
Akif Paşa 21, 29, 75, 326
Ali Emiri Efendi 40
Ali Şir Nevai 76, 276

B

Babıali 21, 23, 28, 29, 33, 38, 57, 82, 106, 107, 116, 121, 132, 162, 167, 168, 183, 191, 198, 234, 248, 249, 260, 262, 263, 266, 267, 277, 371, 374
Baha Tevfik 230
Baki 15, 57, 62, 64, 68, 84, 85, 92, 100, 147, 181, 257, 275, 373
Bayburtlu Zihni 27
Bezm ü Rezm 33, 34, 47, 48

C

Cenap Şahabettin 103, 107, 207, 222, 243, 306
Ceride-i Havadis 28
Cevdet Paşa 76, 283, 324
Churchill 28, 29
Claude Farrere 148, 149
Cumhuriyet Çocuğu 251, 252

E

Evliya Çelebi 34, 35, 86, 87, 253, 299, 343

F

Faruk Nafiz 211
Fatma Aliye 388, 389, 390
Filipzade Nizami 181
Firdevsi 136, 137, 209
Fuat Köprülü 61, 146
Fuzuli 15, 24, 25, 42, 53, 54, 59-61, 63, 64, 70, 74, 84, 87, 88, 92, 94, 101, 126, 131, 147, 262, 276, 319, 320, 335, 368, 373, 380

G

Gevheri 27, 110
Gibb 32, 60
Gül ve Bülbül 54, 101

H

Halil Nihat 201
Halit Ziya 175
Hammer 34, 60, 67, 85, 194, 374
Hammer Tarihi 34
Hümayunname 30, 72, 197

Hürrem Sultan 5, 58, 59, 149, 151, 155, 156, 194, 195, 205
Hüseyin Baykara 47
Hüseyin Cahit Yalçın 144, 185, 186
Hüseyin Rahmi 116, 141

İ

İbn Kemal 81, 139, 140, 165, 369
İbn Rüşt 111
İbnülemin Mahmut Kemal 20, 40, 196
İbrahim Müteferrika 166, 167, 183
İsmail Habip 222, 258, 339
İsmail Safa 117, 126, 127, 283, 322
İstanbul'un Taşları 191, 192, 316
İzzet Molla 69, 126, 127, 215, 216, 336

K

Kadı Burhanettin 33
Kamusu'l- A'lâm 93
Kamusu'l-A'lâm 40, 164, 318, 339
Karacaoğlan 27, 110, 147
Kaşgârlı Mahmut 377
Kâtip Çelebi 60, 67, 140, 155, 156, 166, 209
Kelile ve Dimne 30
Kerime Nadir 232, 233
Koca Ragıp Paşa 91, 92
Krallar Avlayan Türk 5, 238, 377, 379, 380
Küçük Şeyler 392

L

La Fontaine 30, 71, 72, 145
Lastik Sait 23, 383
Leyla ile Mecnun 70
Leyla Saz 42, 43
Lütfi 72, 89, 90, 155, 156, 248, 283

M

Mahmut Yesari 133
Maupassant 125, 170, 348
Molla Cami 73
Muallim Naci 17, 18, 26, 58, 60, 74, 89, 97, 103, 156, 183, 208, 229, 270, 319, 346, 382
Muhadarat 115, 388, 389
Muharrem Zeki 123
Muradi 99, 100
Musahipzade Celal 172-174
Müftüzade Mehmet Efendi 39

N

Nabi 15, 31, 50, 60, 89, 93, 198, 257, 311, 342, 383
Namık Kemal 48, 60, 70, 106, 107, 109, 156, 165, 173, 198, 204, 277, 306, 307, 340, 341, 355
Necip Paşa Mersiyesi 36, 37
Nedim 15, 21, 28, 52, 60, 62, 78, 93, 126, 128, 147, 181, 350
Nefi 15, 23, 48, 57, 62, 94, 95, 135, 147, 193, 201, 227, 287

O

Osmanzade Taib 21, 22

P

Paul De Kock 116
Pertev Paşa 21, 201, 326
Peyami Safa 17, 18, 66, 91, 117-119, 159, 160, 192, 222, 239, 322
Prence 66-68

R

Ruhsati 79
Rumuz'ul Edep 392

S

Saadettin Nüzhet 85, 110, 145, 146, 339
Sabit 31, 42, 83, 285, 368
Sadullah Paşa 142, 143, 356
Sami Paşazade Sezai 391
Sefinetü'ş Şuara 76, 77
Sergüzeşt 392
Sıtkı Akozan 25, 26, 128
Sicil-i Osmani 40
Sokrates 24, 165, 273

Son Asır Türk Şairleri 20, 196, 244, 245
Spencer 24, 25
Süleyman Nazif 61, 75, 137, 138, 192, 323
Sümbülzade Vehbi 65, 258, 291
Sürûri 23, 53, 65, 66, 258

Ş

Şanizade 112
Şehname 25, 136, 209
Şemsettin Sami 60, 93, 260, 268, 308, 318, 319, 381
Şeyh Galip 15, 82, 91, 93, 147, 153, 213, 214, 350
Şirazlı Hafız 38

T

Tabsıra 21, 29, 326
Terzibaşyan 59, 61, 63, 64
Tevfik Fikret 15, 16, 60, 115, 207, 256, 382
Tıflı 96, 97

V

Vakit 63, 202, 349, 373
Vedat Nedim 23, 110
Victor Hugo 115, 125, 126
Viyana Dönüşü 6, 34, 129, 205

Y

Yahya Kemal 15, 103
Yirmisekiz Mehmet Çelebi 182, 183
Yusuf Has Hacip 106
Yusuf Kâmil Paşa 71, 347
Yusuf u Zeliha 54

Z

Zati 15, 53, 55, 56, 100, 181
Ziya Paşa 15, 48, 49, 55, 60, 83, 97, 153, 193, 218, 226, 227, 229, 327, 342, 367, 373